

บทที่ 5

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล

การศึกษาแนวคิด รูปแบบ และวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัครในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรณีศึกษาการจัดกิจกรรมของสำนักบัณฑิตอาสาสมัครนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการถอดบทเรียนการจัดกิจกรรมของสำนักบัณฑิตอาสาสมัครเพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมที่จะนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมอาสาสมัครในมหาวิทยาลัยที่จะพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัครให้แก่ นิสิต นักศึกษาได้อย่างเหมาะสมแก่เงื่อนไขของเยาวชน และเงื่อนไขของบริบทในสังคมปัจจุบัน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้เพื่อศึกษาแนวคิด รูปแบบ วิธีการ ของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร ในการจัดกิจกรรมของสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร เพื่อศึกษาปัจจัยปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัครและเพื่อได้องค์ความรู้อันจะเป็นรูปแบบในการดำเนินการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัครต่อไป

จากการทบทวนกิจกรรมของสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร ผู้ศึกษาพบว่าสำนักได้ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัครหลากหลายกิจกรรม ขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันและที่สำคัญสูงสุดคืองบประมาณในการจัดกิจกรรมดังกล่าว กิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัครของสำนักบัณฑิตอาสาสมัครนี้ มีทั้งกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในระดับปริญญาตรีและระดับสูงกว่าปริญญาตรี ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เลือกถอดบทเรียนของกิจกรรมที่สำนักบัณฑิตอาสาสมัครดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัครมาอย่างต่อเนื่องซึ่งมีทั้งหลักสูตรที่เป็นทางการ และหลักสูตรที่ไม่เป็นทางการ

หลักสูตรที่เป็นทางการได้แก่หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต(บัณฑิตอาสาสมัคร)ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 ผลิตบัณฑิตออกสู่สังคมแล้วมากกว่า 38 ปี ส่วนหลักสูตรที่ไม่เป็นทางการ สำนักบัณฑิตอาสาสมัครจัดอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ได้แก่หลักสูตร นักศึกษาอาสาสมัครบริการสังคม และหลักสูตรสัมพันธ์ชนบท

การดำเนินการถอดบทเรียนเพื่อให้ได้องค์ความรู้ของหลักสูตรทั้ง 3 หลักสูตร ดังกล่าว ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษา โดยข้อมูลเอกสาร จะศึกษางานจากเอกสารต่างๆ ได้แก่ คู่มือการจัดหลักสูตร การสรุปรายงานการจัดกิจกรรม เช่นการสรุปการสัมมนา ระหว่างการปฏิบัติงานสนามและสัมมนาเชิงปฏิบัติการสารนิพนธ์ การสรุปสัมมนาทางวิชาการประจำปี และการสรุปบทเรียนการเรียนรู้ของบัณฑิตอาสาสมัครในแต่ละรุ่นเป็นต้น ส่วนข้อมูลบุคคลจะดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมของหลักสูตร กลุ่มที่

เกี่ยวข้องกับภารกิจกรรมของแต่ละหลักสูตรประกอบด้วยผู้จัดการศึกษาและ องค์กรที่รับปฏิบัติงาน

ผลจากการศึกษาพบว่าแนวคิดในการจัดกิจกรรมของหลักสูตรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของสำนักบัณฑิตอาสาสมัครนั้นคือแนวคิดการศึกษาและการบริการชุมชน (Study and Service) เพื่อก่อให้เกิดจิตสำนึกอาสาสมัครโดยเริ่มจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเพื่อพัฒนาตนเองต่อไป สำหรับหลักสูตรสัมพันธ์ชุมชนนั้นแม้ว่าแนวคิดการจัดกิจกรรมของหลักสูตรจะไม่ได้มุ่งหวังการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างเข้มข้นเหมือนหลักสูตรอีก 2 หลักสูตรก็ตาม แต่ก็เป็นการสร้างคนให้มีสำนึกรักท้องถิ่นในเบื้องต้นและต่อไปจะพัฒนามาเป็นบุคคลที่มีจิตอาสาสมัครต่อไป

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่าปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัครได้แก่

1. ปัจจัยกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการฝึกอบรม

1.1 กลุ่มอาจารย์ผู้จัดกิจกรรมฝึกอบรม นักศึกษาแจ้งว่าจากการได้เห็นการทุ่มเท การให้ความรู้อย่างจริงจัง หวังดี เอื้ออาทร ห่วงใย

1.2 กลุ่มพี่เลี้ยง นักวิชาการ นักศึกษาเห็นเช่นเดียวกับอาจารย์ที่รับรู้ได้ถึง ความห่วงใย ทุ่มเทในการทำงาน พร้อมทั้งจะให้คำปรึกษาช่วยเหลือในทุกด้าน รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีของการเป็นอาสาสมัครทำงานเพื่อคนอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน

1.3 กลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษา ที่คอยเยี่ยมมนิเทศให้กำลังใจในการทำงาน เมื่อพบปัญหาจะช่วยแก้ปัญหาโดยเฉพาะการให้กำลังใจในการริเริ่มงานที่ยากและท้าทาย

1.4 กลุ่มเพื่อนอาสาสมัคร เมื่อร่วมเดินเส้นทางเดียวกัน จะรู้สึกผูกพัน จะคอยช่วยเหลือคำจูนซึ่งกันและกันในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ หรืออื่นๆ

1.5 ชาวบ้าน การได้รับการต้อนรับที่ดี การเห็นคุณค่าของคนนอกที่เข้าไปเรียนรู้ของชาวบ้าน ทำให้นักศึกษารู้สึกอบอุ่น เปรียบเสมือนเป็นบ้านแห่งที่สอง นักศึกษาจะผูกพันแม้จะเสร็จสิ้นโครงการแล้ว จะพยายามหาทุนสนับสนุนการจัดกิจกรรมให้ในหมู่บ้านนั้นๆตลอดไป

1.6 เจ้าหน้าที่โครงการปฏิบัติงานหรือเจ้าหน้าที่องค์กร เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ นักศึกษารู้สึกผูกพันกับงานนั้นๆเช่นกัน ถ้าเจ้าหน้าที่เหล่านั้นเป็นแบบอย่างที่ดีของคนทำงานอาสาสมัครเพื่อสังคม

2. ปัจจัยในกระบวนการฝึกอบรม

2.1 กิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนออกปฏิบัติงาน เป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสำนึกอาสาสมัคร ทั้งนี้เนื่องจากบางคนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความไม่แน่ใจก็มี หรือบางคน

มีใจมาเต็มร้อยพร้อมกับการคาดหวังที่จะได้เรียนรู้สูง หากกิจกรรมไม่ตอบสนอง อาจทำให้ความรู้สึกไม่ตรงตามความคาดหวังเกิดขึ้นได้

2.2 พื้นที่ในการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยที่สำคัญในการเกื้อหนุนจิตสำนึกเช่นกัน โครงการหรือองค์กรที่มีพื้นที่ที่เอื้ออำนวยให้นักศึกษาได้ช่วยแบ่งปันทุกข์สุข ทำประโยชน์ให้กับชุมชนหรือองค์กรนั้นๆมากกว่าโครงการหรือองค์กรที่ให้ประโยชน์แก่บัณฑิตอาสาสมัคร หากเป็นแต่เพียงผู้รับ จะทำให้ความรู้สึกมีคุณค่าของตนเองน้อยลงได้

2.3 การสรุปบทเรียนจากประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่ช่วยเสริมสำนึกอาสาสมัครได้ เนื่องจากในขณะช่วงเวลาของการสรุปบทเรียนไม่ว่าจะเป็นสารนิพนธ์หรือแม้แต่การจดบันทึกเรื่องราวของชุมชนหรือของงานในองค์กรนั้นๆที่นักศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วม เปรียบเสมือนการย้ำเตือนความรู้สึกที่ดีที่มีคุณค่าอยู่ตลอดเวลา

ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จะสะท้อนปัจจัยนี้ค่อนข้างน้อย โดยส่วนใหญ่ นักศึกษามีความเห็นที่ขึ้นอยู่กับตัวนักศึกษาเองในเบื้องต้น กระบวนการจัดกิจกรรมมีบ้างแต่เป็นส่วนน้อย อาทิ การเยี่ยมนิเทศงานของพี่เลี้ยงหรืออาจารย์ที่ปรึกษา ถ้าหากมีข้อขัดข้อง ไม่เป็นไปตามกระบวนการ ก็ทำให้กำลังใจลดน้อยลงได้บ้าง ซึ่งก็อาจเป็นบางคนเท่านั้น

5.2 ข้อเสนอแนะต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร

5.2.1 นักศึกษามีความเห็นว่าการพัฒนาจิตสำนึก จะต้องยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรม ไม่ควรมีกรอบเข้มตายตัว อาทิ หลักสูตรอาสาสมัครบริการสังคมไม่ควรกำหนดว่า จะต้องทำงานไม่ต่ำกว่า 150 ชั่วโมง ถึงจะนับว่าผ่านหลักสูตรนี้ เป็นต้น

5.2.2 ควรจัดกิจกรรมในลักษณะไม่เป็นทางการให้หลากหลายกิจกรรม อาจจัดตามประเด็นร้อนของสังคม และควรจัดบ่อยขึ้น

5.2.3 สำหรับกิจกรรมที่เป็นทางการ ดังเช่นหลักสูตรบัณฑิตอาสาสมัครนั้น เป็นหลักสูตรที่ดี เป็นหลักสูตรทางเลือกของสังคมไทย ควรดำรงไว้ แต่อาจปรับเปลี่ยนให้ทันสถานการณ์ของสังคมปัจจุบันได้โดยการจัดให้ได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติงานตามองค์กรต่างๆที่เกิดขึ้นใหม่ๆตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป